

Pētniecības datu apstrādes juridiskie aspekti

Augstākās izglītības un zinātnes IT koplietošanas
pakalpojumu centrs (VPC)

ERNST & YOUNG BALTIC

2026. gada 12. maijs

The better the question. The better the answer. The better the world works.

Shape the future
with confidence

Aplūkojamie temati

- Ievads intelektuālā īpašuma tiesībās (autortiesības un blakustiesības, patenti, licences);
- Principi un pieejas intelektuālā īpašuma izmantošanai pētniecībā;
- Darbs ar datiem pētījumos ar komercializācijas potenciālu;
- Komerpcētījumu juridiskie aspekti, datu aizsardzība;
- Principi un pieejas komercnoslēpuma datu izmantošanai pētniecībā;
- Vispārīgā datu aizsardzības regula pētniecības kontekstā;
- Privātums un datu aizsardzība (tai skaitā personas, sensitīvie, veselības dati);
- Formālas prasības un procedūras (atļaujas) veselības datu pētniecībā;
- Pētījumu dalībnieku informētā piekrišana;
- Datu atkārtotas izmantošanas juridiskie izaicinājumi;
- Datu nodošanas līgumi (data transfer agreements);
- Piemēri, biežākās kļūdas, padomi un ieteikumi.

Semināra kārtība

- 10:00 - 11:00 - Līgumi datu izmantošanai pētniecībā un ievads intelektuālā īpašuma tiesībās + uzdevums
- 11:15 - 12:00 - Privātums un personas datu aizsardzība + uzdevums
- 12:30 - 13:15 - Veselības datu izmantošana pētniecībā + uzdevums
- 13:30 - 14:15 - Komerccnoslēpuma datu izmantošana pētniecībā + uzdevums
- 14:30 - 16:00 - Praktiskais uzdevums un jautājumi

A background image showing two business people shaking hands. The person on the left is wearing a dark suit, and the person on the right is wearing a light blue shirt. The handshake is the central focus of the image.

Līgumi datu izmantošanai pētniecībā

Mg.iur. Anna Vladimirova-Krjukova

The better the question. The better the answer. The better the world works.

The EY logo, consisting of the letters 'EY' in a bold, white, sans-serif font. A yellow triangle is positioned above the 'Y'.

Shape the future
with confidence

Līgumu pamatprincipi

- Jebkuru pētniecības datu iegūšanai un apstrādei ieteicams slēgt rakstisku līgumu ar datu avotu, kas atrunā galvenos datu apstrādes aspektus. Īpaši būtiski tas ir aizsargājamo datu apstrādē, piemēram, attiecībā uz personas datiem.
- Datu devēji kā galvenos šķēršļus datu nodošanā norāda:
  1. Tiek pieprasīts pārmērīgi daudz datu
  2. Datu pieprasījums nav precīzi strukturēts un datu devējam ir grūti saprast, kur šos datus atrast
  3. Normatīvais regulējums pieļauj datu nodošanu bez īpaša saskaņojuma. Lai iegūtu piekļuvi atsevišķiem datu veidiem, nepieciešamas īpašas procedūras

Pirms līguma slēgšanas 1/2

Pētnieka jautājumi sev:

1. Vai es tiešām zinu, ko vēlos?

- Pētniekam jāsaprot kāds ir pētījuma mērķis un tas precīzi jādefinē.
- Vai pieprasījums ir minimāls un skaidrs?
- Vai ir precīzi identificēti datu mainīgie (nevis “visi medicīnas dati”, “visa informācija par skolēniem” u.c.)?

2. Vai man ir skaidras datu kategorijas? Pētnieks klasificē, vai pieprasāmie dati ir:

- personas dati;
- īpašo kategoriju personas dati;
- komercdati/komercnoslēpums;
- intelektuālā īpašuma objekti;
- citi aizsargājami dati (piemēram veselības dati vai kritiskās infrastruktūras dati).

Pirms līguma slēgšanas 2/2

---

3. Vai es saprotu tiesisko pamatu?

- Pētnieks nosaka, kāds būs datu apstrādes pamats, piemēram, personas piekrišana, datu devēja piekrišana konfidenciālo datu izmantošanu, likuma deleģējums vai atļauja

4. Vai es spēju droši rīkoties ar datiem?

- Pētnieks noskaidro, kur tiks apstrādāti dati, kā tie tiks nodoti, kur tie tiks uzglabāti un vai šādai nodošanai un piekļuvei pētnieks spēs nodrošināt nepieciešamo infrastruktūru. Vienlaikus jāparedz tehniskais nodrošinājums drošai datu glabāšanai. Ja datus ir paredzēts koplietot ar citām personām, tas jāaskaņo ar datu avotu.

Ievads intelektuālā īpašuma tiesībās

Dipl.iur. Kaspars Frīdenbergs-Ansbergs

The better the question. The better the answer. The better the world works.

EY

The EY logo consists of the letters 'EY' in a bold, white, sans-serif font. Above the 'Y' is a yellow chevron shape pointing to the right.

Shape the future
with confidence

Kas ir intelektuālais īpašums?

- **Nemateriālas vērtības**, kas radītas cilvēka prāta darbības rezultātā, piemēram, izgudrojumi, mākslas darbi, dizaini, simboli un citi.
- Intelektuālā īpašuma regulējuma mērķis ir dot iespēju tā radītājiem saņemt atzinību un finanšu labumu, tādējādi veicinot inovācijas.

Intelektuālā īpašuma veidi

- Autortiesības
- Rūpnieciskais īpašums
  - Patenti
  - Preču zīmes
  - Dizainparaugi
- Augu šķirnes, pusvadītāju topogrāfija, ģeogrāfiskās izcelsmes norādes, komercnoslēpums

-
- Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 26. jūlija spriedums lietā Nr. A420196620, SKA 82/2024”:

“[..] izvērtējot, vai objekts atzīstams par autortiesību objektu, pārbaudāms, pirmkārt, vai to ir radījusi fiziskā persona un, otrkārt, vai darbs ir šīs personas radošās darbības jeb jaunrades rezultāts.”

Intelektuālā īpašuma būtība

- Intelektuālā īpašuma radītājam ir tiesības uz autorību.
- Mantiskās tiesības var tikt nodotas citām personām.
- Intelektuālajam īpašumam ir paredzēti **izņēmumi tā izmantošanai zinātniskajā darbībā**.
- Komerčiāla izmantošana ir ierobežota.
- Izņēmumu izmantošana nedrīkst negatīvi ietekmēt autora tiesības pelnīt ar darbu.
- Praksē mēdz būt grūtības noteikt, kam pieder intelektuālais īpašums.

Intelektuālais īpašums pētniecībā

- Pētniecībā var tikt izmantoti dati, kas:
  - satur autortiesību objektus (publikācijas, attēli, interviju transkripti, kodi);
  - ietver datubāzu tiesību aizsardzību;
  - ir radīti citu personu vai institūciju ietvaros.

Šādu datu izmantošanai nepieciešams **tiesisks pamats** (licence, likuma izņēmums u.c.).

Izņēmums: darba izmantošana pētniecībai

- Atbilstoši Autortiesību likuma 21. pantam ar autortiesībām aizsargātu darbus vai to fragmentus atļauts izmantot pētniecības mērķiem bez autora piekrišanas un bez atlīdzības samaksas pie šādiem nosacījumiem:
  - ✓ obligāti norādāms izmantotā **darba nosaukums, avots un autora vārds**;
  - ✓ darbs tiek izmantots **nekomerciālā nolūkā**;
  - ✓ darbs tiek izmantots tā izmantošanas **mērķim atbilstošā apjomā**;
  - ✓ darba izmantošana nav pretrunā ar autora darba **normālas izmantošanas noteikumiem** un nepamatoti neierobežotu autora likumīgās intereses (izpildās tā saucamais Bernes trīs soļu tests).

Bernes (trīs soļu) tests

- **darba izmantošana bez atļaujas notiek likuma ietvaros, noteiktās situācijās.** Pētniecības jomā šis kritērijs ir uzskatāms par izpildītu, jo Autortiesību likums tieši paredz izņēmumu no autortiesībām, gadījumā, ja darbs tiek izmantots pētniecībā;
- **izmantošana nedrīkst aizstāt vai apdraudēt autora iespēju pārdot darbu, licencēt to vai gūt ienākumus.** Ja cilvēki vairs nepērk darbu, jo to var brīvi izmantot dēļ pētnieka publikācijas, šis kritērijs nav izpildīts;
- **darba izmantošana nedrīkst būt netaisnīga pret autoru,** piemēram, darba izmantošana plaši bez atlīdzības, darbs tiek izmantots sagrozītā vai neatbilstošā kontekstā.

Pētniecības izņēmuma robežas

- Izņēmums **neattiecas**, ja:
  - darbi tiek izmantoti plašai publiskai izplatīšanai;
  - tiek aizstāts oriģinālā darba tirgus;
  - izmantošana pārsniedz pētniecības mērķim nepieciešamo apjomu.
- Ja rodas šaubas – nepieciešama licence vai atļauja.

Blakustiesības

- **Blakustiesības** aizsargā nevis pašu darbu, bet tā izpildījumu, ierakstu vai pārraidi.
- Tās attiecas uz izpildījumiem, fonogrammām, filmām, raidījumiem un preses izdevumiem.
- Vienā materiālā var vienlaikus pastāvēt gan autortiesības, gan blakustiesības.
- Pētniecības izņēmums attiecas arī uz blakustiesību objektiem.
- Arī blakustiesību gadījumā jāievēro nekomerciāls nolūks, nepieciešamais apjoms un avota norāde.

Komercializācija

- **Komercializācijas potenciāls** jāvērtē jau pirms darba ar datiem uzsākšanas.
- Jānoskaidro, vai datus drīkst izmantot tikai pētniecībai vai arī komerciālai izmantošanai.
- Īpaši jāpārbauda licenču, līgumu un datu avotu noteiktie izmantošanas ierobežojumi.
- Pētniecības izņēmums un nekomerciālas licences nav pamats komerciālai datu izmantošanai.
- Jānošķir trešo personu dati no pētnieka radītajiem rezultātiem.
- Ja rezultātus plānots komercializēt, līgumā skaidri jānosaka, kam pieder tiesības uz pētījuma rezultātiem un to turpmāku izmantošanu.

Pamatprincipi

- Neatkarīgi no konkrētās situācijas, izmantojot darbus zinātniskās pētniecības nolūkos, jāievēro **šādi pamatprincipi**:
  - ✓ izmantošana aprobežojas ar apjomu, kas nepieciešams pētniecības mērķa sasniegšanai;
  - ✓ tiek norādīts darba autors un avots, ciktāl tas objektīvi iespējams;
  - ✓ darbs netiek izmantots komerciāliem vai ar zinātnei nesaistītiem nolūkiem;
  - ✓ tiek respektēta autora reputācija un darba integritāte.

Privātums un personas datu aizsardzība

Mg.iur. Ksenija Semjonova

The better the question. The better the answer. The better the world works.

Shape the future
with confidence

Vispārīgā datu aizsardzības regula

- Personas datu apstrādei piemērojama **Vispārīgā datu aizsardzības regula (VDAR)**, kas nosaka pamatprincipus un tiesisko pamatu personas datu apstrādei Eiropas Savienības dalībvalstīs.
- Latvijā VDAR tiek piemērota kopā ar **Fizisko personu datu apstrādes likumu** un citiem **speciālajiem normatīvajiem aktiem** (piemēram, Pacientu tiesību likumu), kas var noteikt papildu nosacījumus konkrētu datu veidu izmantošanai pētniecībā.

Termini

- **Privātums** nozīmē personas iespēju kontrolēt informāciju par sevi – kas, kādā apjomā un kādam mērķim tiek uzzināts un izmantots. Pētniecībā privātuma jautājumi rodas vienmēr, kad tiek vākti, analizēti vai kopīgoti dati, kas saistīti ar konkrētām fiziskām personām, neatkarīgi no tā, vai dati ir digitālā vai papīra formā.
- **Datu aizsardzības mērķis** ir nodrošināt personas tiesības uz privātumu, regulējot, kā personas dati drīkst tikt vākti, izmantoti, glabāti, nodoti tālāk un dzēsti. Pētniecības kontekstā tas nozīmē, ka pat tad, ja dati ir svarīgi zinātniskajam mērķim, tie jāapstrādā tikai tik plaši, cik nepieciešams, ar skaidri definētu mērķi, samērīgiem drošības pasākumiem un minimizācijas principa ievērošanu.

Kas ir "personas dati"?

- **Personas dati** ir jebkura informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisku personu. Persona ir identificējama gan tieši (piemēram, vārds, personas kods, fotoattēls, balss ieraksts), gan netieši – ja informācijas kopums ļauj ar saprātīgiem līdzekļiem noteikt konkrētu cilvēku (piemēram, vecums + amats + iestāde).
- **Sensitīvie (īpašo kategoriju) personas dati** ir informācija par datu subjekta rases vai etnisko piederību, politiskajiem uzskatiem, reliģisko vai filozofisko pārliecību, dalību arodbiedrībās, ģenētiskie un biometriskie dati, veselības dati, kā arī dati par fiziskas personas dzimumdzīvi vai seksuālo orientāciju.

Kas ir "apstrāde"?

- **Personas datu apstrāde** nozīmē jebkādu darbību vai darbību kopumu, ko veic ar personas datiem, piemēram, datu vākšanu, reģistrēšanu, organizēšanu, uzglabāšanu, pielāgošanu vai grozīšanu, izgūšanu, apskati, izmantošanu, izpaušanu, pārsūtīšanu, izplatīšanu vai citādu pieejamības nodrošināšanu, salāgošanu vai kombinēšanu, bloķēšanu, dzēšanu vai iznīcināšanu.
- Pētniecības kontekstā tas nozīmē, ka **jebkura rīcība ar personas datiem jau ir uzskatāma par apstrādi.**

Piemēram:

- - jūs izveidojat adresātu sarakstu vai dalībnieku sarakstu;
- - jūs uzturat datubāzi;
- - jūs dalāties ar datiem.

Kas ir iesaistītās puses?

- **Datu subjekts** ir identificēta vai identificējama fiziska persona (piemēram, darbinieks, klients), uz kuru attiecas dati.
- **Pārzinis** ir fiziska vai juridiska persona, publiska iestāde vai institūcija, kas viena vai kopīgi ar citiem nosaka personas datu apstrādes mērķus un līdzekļus.
- **Apstrādātājs** ir fiziska vai juridiska persona, publiska iestāde vai organizācija, kas apstrādā datus pārziņa uzdevumā un tikai saskaņā ar pārziņa norādījumiem. Apstrādātājs nedrīkst izmantot datus saviem mērķiem.

Datu apstrādes pamatprincipi

- Apstrādājot personas datus, vienmēr jāpatur prātā, ka apstrādei jābūt nepieciešamai un samērīgai attiecībā uz:
  - ko?
  - kāpēc?
  - kā?
  - cik ilgi?
- Personas datu apstrādei pētniecībā piemērojami pamatprincipi, kas noteikti VDAR 5. pantā. Tie ir obligāti jebkurai apstrādei neatkarīgi no tā, vai runa ir par nelielu kvalitatīvu pētījumu vai lielu datu kopu analīzi. Pārzinis ir atbildīgs par šo principu ievērošanu un spēju to pierādīt.

Likums, godprātība un pārredzamība

- Personas dati jāapstrādā **likumīgi**, **godprātīgi** un **pārredzami** datu subjektam. Tas nozīmē, ka pētniekiem ir nepieciešams:
  - ✓ tiesisks pamats datu apstrādei (piem., datu subjekta/dalībnieka piekrišana, sabiedrības intereses, normatīvais deleģējums);
  - ✓ godīga attieksme pret dalībniekiem (bez maldināšanas par datu izmantošanu);
  - ✓ skaidra informācija par to, kas ar datiem notiks (informēšana, paziņojumi, piekrišanas teksts).

Mērķa ierobežojums

- Personas dati jāiegūst **konkrētiem, skaidriem un leģitīmiem mērķiem**, un tos nedrīkst tālāk apstrādāt ar šiem mērķiem nesavienojamā veidā. Pētniecības jomā VDAR paredz atvieglotu režīmu turpmākai apstrādei zinātniskās pētniecības nolūkiem, ja ir nodrošinātas atbilstošas garantijas.

Datu minimizācija

- Jāapstrādā tikai tie dati, kas ir **nepieciešami un pietiekami** konkrētā pētījuma mērķa sasniegšanai. Ne vairāk.

Precizitāte

- Personas dati ir jāuztur **precīzi un aktualizēti**, un jāveic pasākumi, lai neprecīzie dati tiktu laboti vai dzēsti.

Glabāšanas ierobežojums

- Personas dati **nedrīkst tikt glabāti** ilgāk, nekā tas ir **nepieciešams mērķu sasniegšanai**.
- *Pētniecībā iespējams ilgāks glabāšanas termiņš, ja dati tiek izmantoti zinātniskās pētniecības nolūkiem un ir piemērotas aizsardzības garantijas (VDAR 5. panta 1. punkta e) daļa kopsakarā ar 89. pantu).*

Integritāte un konfidencialitāte

- Personas dati ir jāapstrādā tā, lai nodrošinātu **pienācīgu drošību** - aizsardzību pret neatļautu vai nelikumīgu apstrādi, nejaušu zaudēšanu, iznīcināšanu vai bojāšanu, izmantojot atbilstošus tehniskos un organizatoriskos pasākumus.

Pārskatatbildība

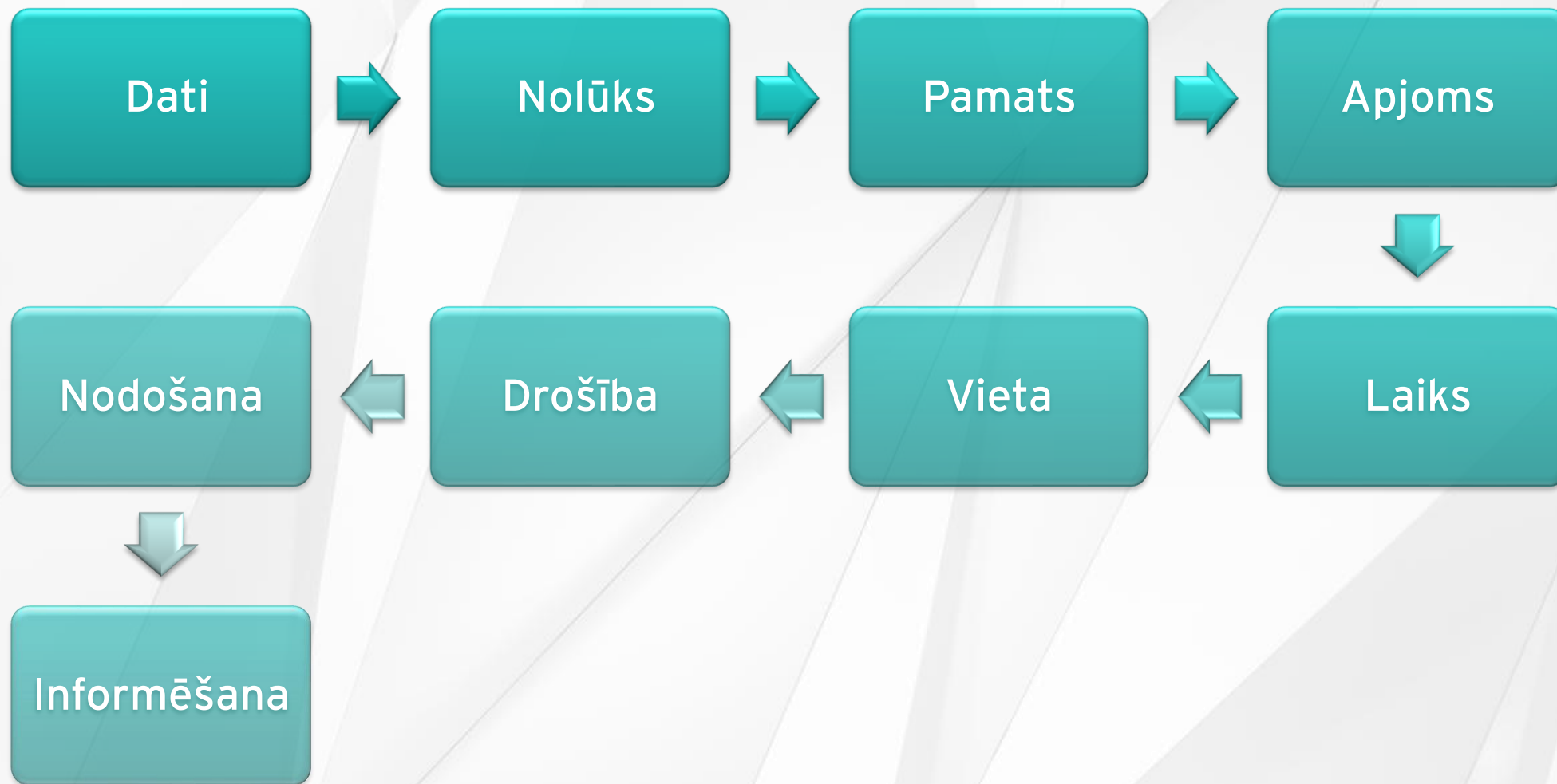
- Pārzinim ne tikai jāievēro minētie principi, bet arī **jāspēj pierādīt**, ka tie tiek ievēroti (VDAR 5. panta 2. daļa).

Tiesiskais pamats

- **Datu subjekta piekrišana**
  - Līguma izpilde vai pasākumi pirms līguma noslēgšanas
  - **Juridiska pienākuma izpilde**
  - Personas vitāli svarīgu interešu aizsardzība
  - **Uzdevuma izpilde sabiedrības interesēs** vai oficiālu pilnvaru īstenošana
  - Pārziņa vai trešās personas leģitīmās intereses
-
- Sensitīvu datu gadījumā papildus nepieciešams VDAR 9. panta pamats.

Check list

Sensitīvu personas datu apstrāde 1/2

- VDAR 9.pantā ir noteiktas atsevišķas datu kategorijas, kas ir jutīgākas nekā citi personas dati un tādēļ prasa īpašu apstrādi ("**sensitīvi dati**"). Sensitīvi dati ir tādi, kas atklāj rasu vai etnisko izcelsmi, politiskos uzskatus, reliģisko vai filozofisko pārliecību, dalību arodbiedrībā, kā arī ģenētiskie dati, biometriskie dati, dati par veselību un dati par personas seksuālo orientāciju vai dzimumdzīvi.
- Sensitīvu datu piemēri:
  - ✓ piederība reliģiskai vai politiskai grupai;
  - ✓ seksuālā orientācija;
  - ✓ ar veselību saistīti ieraksti (piemēram, pacienta medicīniskā dokumentācija, biometriskie dati, medicīniskās fotogrāfijas, informācija par uzturu, slimnīcas kartes, bioloģiskās pazīmes un ģenētiskais materiāls);
  - ✓ sodāmības dati vai informācija par kriminālizmeklēšanām;
  - ✓ lokalizācijas dati, piemēram, vīzas, uzturēšanās atļaujas, GPS ieraksti vai citi ģeogrāfiskie ieraksti.

Sensitīvu personas datu apstrāde 2/2

- **Kā vispārējs princips – sensitīvu datu apstrāde ir aizliegta.** Tomēr VDAR 9.pants paredz īpašus gadījumus, kad sensitīvus datus drīkst apstrādāt (piemēram, datu subjekta skaidra piekrišana, būtisku sabiedrības interešu nodrošināšana, sabiedrības veselības joma u.c.).
- Pētniecības kontekstā būtisks ir īpašais pamats, kas paredz sensitīvo datu apstrādi, **ja tā ir nepieciešama zinātniskiem pētniecības nolūkiem** un balstīta Eiropas Savienības vai dalībvalsts tiesību aktos.

VDAR 89. pants

VDAR paredz **īpašu regulējumu zinātniskajai pētniecībai.**

Pētniecībai iespējamās atkāpes no vispārējiem noteikumiem, ja:

- apstrāde nepieciešama zinātniskās pētniecības nolūkiem;
- tiek ievērots samērīguma princips;
- nodrošināti atbilstoši aizsardzības pasākumi.

Obligātie aizsardzības pasākumi:

- datu minimizācija;
- pseidonimizācija;
- piekļuves ierobežošana;
- droša glabāšana.

Pseidonimizācija un anonimizācija

- **Pseidonimizācija**
  - identifikatori aizstāti ar kodiem;
  - personu iespējams identificēt atkārtoti;
  - VDAR joprojām piemērojams.
- **Anonimizācija**
  - personu vairs nav iespējams identificēt;
  - VDAR vairs neattiecas.
- **Pseidonimizēti dati nav anonīmi dati.**

Veselības datu izmantošana pētniecībā

Mg.iur. Anna Vladimirova-Krjukova

The better the question. The better the answer. The better the world works.

The EY logo, consisting of the letters 'EY' in a bold, white, sans-serif font. A yellow diagonal line is positioned above the 'Y'.

Shape the future
with confidence

Veselības datu definīcija

- GDPR 4.panta 15.punkts:
- **Veselības dati** ir personas dati, kas saistīti ar fiziskas personas fizisko vai garīgo veselību, tostarp veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu, un kas atspoguļo informāciju par tās veselības stāvokli.
  - Veselības dati ir īpašas kategorijas dati (VDAR 9. pants)
  - Pamatprincips - apstrādes aizliegums ar izņēmumiem (VDAR 9. panta 1. punkts)

Normatīvais regulējums

- Galvenais regulējums:
  - Eiropas Veselības datu telpas regula;
  - Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (GDPR);
  - Regula (ES) Nr. 536/2014 par klīniskajiem pētījumiem;
  - Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas (EDPB) vadlīnijas;
  - Latvijas Republikas Satversmes 96.pants;
  - Pacientu tiesību likums;
  - Ārstniecības likums.

Datu izmantošanas pieļaujamība

- Pacientu tiesību likuma **10.panta 7.daļa**:
medicīniskajos dokumentos fiksētos pacienta datus drīkst izmantot pētījumā, ja pastāv viens no šādiem nosacījumiem:
  - pēc analizējamās informācijas pacientu nevar tieši vai netieši identificēt;
  - pacients ir rakstveidā piekritis datu izmantošanai konkrētā pētījumā.
- Praktiski tas nozīmē: **datu minimizācija (pseidonimizācija + anonimizācija)**

Piekrišana

Īpaša kārtība

Informētā piekrišana

- Pacientu tiesību likuma 10.pants un GDPR paredz:
  - pacientam jāsaņem skaidra informācija par datu izmantošanu;
  - piekrišanai jābūt rakstveida un konkrētai.
- Pētniecībā jāizskaidro:
  - pētījuma mērķis;
  - izmantoto veselības datu apjoms;
  - datu saņēmēji;
  - glabāšanas termiņi;
  - pacienta tiesības.
- **Svarīgi:**
  - piekrišana pati par sevi neatceļ pienākumu nodrošināt datu drošību;
  - jāspēj pierādīt piekrišanas esamību.

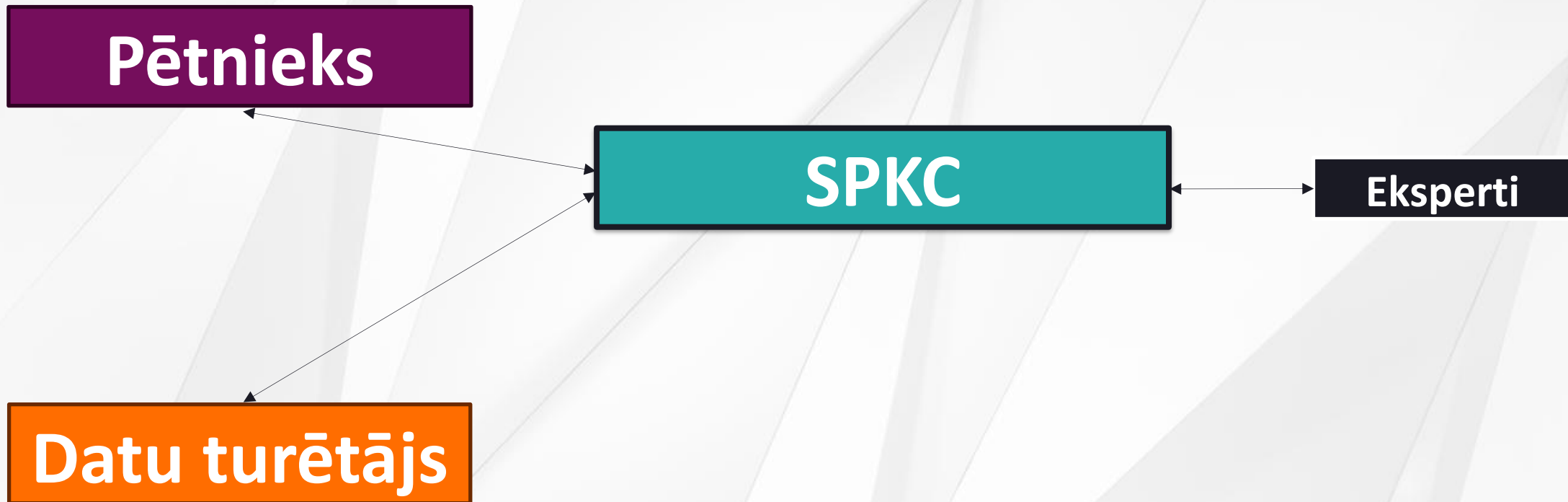
Izņēmumi: datu izmantošana bez piekrišanas

- Pacientu tiesību likuma 10.panta astotā daļa pieļauj datu izmantošanu **bez piekrišanas**, ja vienlaikus:
  - pētījums tiek veikts sabiedrības interesēs;
  - kompetenta iestāde ir atļāvusi datu izmantošanu;
  - pacients nav aizliedzis datu nodošanu pētniekam;
  - piekrišanu nav iespējams iegūt ar samērīgiem līdzekļiem;
  - sabiedrības ieguvums ir samērojams ar privātuma ierobežojumu.
- **Svarīgi:**
  - nepieciešams juridisks izvērtējums;
  - jāievēro samērīguma princips;
  - jānodrošina papildu aizsardzības pasākumi.

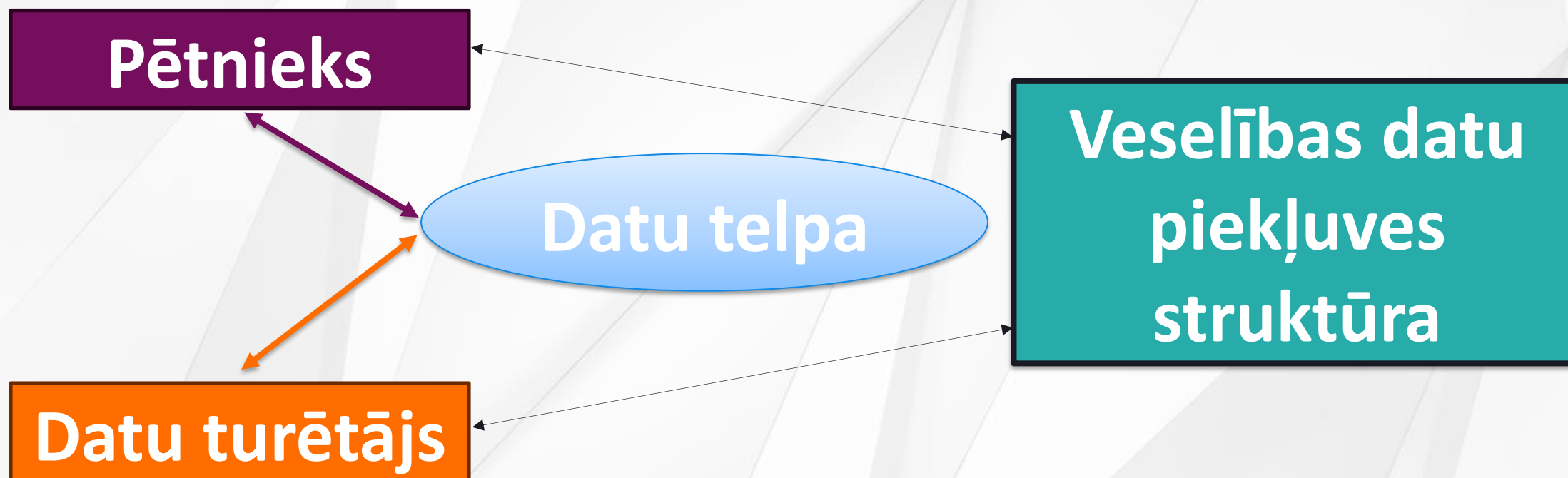
SPKC atļauja (MK noteikumi Nr. 446)

EVDTR

Mūsdienu izaicinājumi

Mūsdienu pētniecībā strauji pieaug:

- sekundārā datu izmantošana;
- starpinstitucionāla datu koplietošana;
- lielo datu analītika;
- mākslīgā intelekta risinājumu izmantošana.

Tas rada būtiskus juridiskus izaicinājumus:

- identificēšanas risku;
  - grūtības nodrošināt pilnīgu anonimizāciju;
  - sarežģītu piekrišanas pārvaldību;
  - datu nodošanas riskus;
  - jautājumus par datu izmantošanu MI modeļu trenēšanai.
-
- Vienlaikus Eiropas Savienības politika virzās uz atvērtās zinātnes principiem un Eiropas Veselības datu telpas (EHDS) izveidi, kas nākotnē būtiski paplašinās veselības datu izmantošanu pētniecībā.

Komercnoslēpuma datu izmantošana pētniecībā

Dipl.iur. Kaspars Frīdenbergs-Ansbergs

The better the question. The better the answer. The better the world works.

Shape the future
with confidence

Kas ir komercnoslēpums?

- Atbilstoši Komercnoslēpuma aizsardzības likuma 2. panta pirmās daļas noteikumiem **komercnoslēpums** tiek definēts kā neizpaužama saimnieciska rakstura informācija, tehnoloģiskās zināšanas un zinātniska vai cita rakstura informācija, kas atbilst visām šādām pazīmēm:
  - ✓ tā ir slepena, jo nav vispārzināma vai pieejama personām, kuras parasti izmanto šāda veida informāciju;
  - ✓ tai ir faktiskā vai potenciālā komerciālā vērtība tādēļ, ka tā ir slepena;
  - ✓ komercnoslēpuma turētājs attiecībā uz to ir veicis konkrētajai situācijai atbilstošus un saprātīgus komercnoslēpuma slepenības saglabāšanas pasākumus.

Kas nav komercnoslēpums? 1/2

- Atbilstoši Komercnoslēpuma aizsardzības likuma 3. panta otrajai daļai **par komercnoslēpumu nevar uzskatīt** informāciju un datus, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem iekļaujami to fizisko vai juridisko personu pārskatos, kuras veic saimniecisko darbību. Visa pārējā grāmatvedībā esošā informācija uzskatāma par komercnoslēpumu. Tātad, publiski pieejamajos gada pārskatos iekļautā informācija nav komercnoslēpums.

Kas nav komercnoslēpums? 2/2

- Papildus Komercnoslēpuma aizsardzības likuma 3. pantā arī paredzēts, kas nav komercnoslēpums:
  - ✓ komercnoslēpums nav informācija, kas saistīta ar valsts pārvaldes funkciju vai uzdevumu izpildi, tostarp mantu;
  - ✓ komercnoslēpums nav arī informācija un dati, kas iekļaujami grāmatvedības pārskatos;
  - ✓ likumā paredzētos mehānismus nepiemēro darba koplīguma pusēm, ciktāl tas skar darba koplīguma noslēgšanai vai grozīšanai nepieciešamo informāciju;
  - ✓ arī citos normatīvajos aktos var būt izņēmumi komercnoslēpuma aizsardzības piemērošanai.

Kā noskaidrot, vai informācija ir komercnoslēpums?

- Komersanti un citi saimnieciskās darbības veicēji parasti tulko jēdzienu “**komercnoslēpums**” plaši, uzskatot, ka visa publiski nepieejamā informācija par to darbību ir uzskatāma par komercnoslēpumu.
- Vienlaikus jāatceras, ka Komercnoslēpuma aizsardzības likuma 6. panta pirmā daļa uzliek par pienākumu komercnoslēpuma turētājam, sniedzot informāciju, informēt par to, ka informācija ir komercnoslēpums un informēt par nepieciešamību nodrošināt komercnoslēpuma aizsardzību.
- *Kopumā likumā jēdzienu “komercnoslēpums” tiek definēts apzināti plaši, faktiski komersantiem ir plaša brīvība noteikt, kura informācija ir uzskatāma par konfidenciālo un neizpaužamo informāciju.*

Kā šādus datus drīkst izmantot praksē? 1/2

- Komerccnoslēpumu saturoši dati pētniecībā var tikt izmantoti, taču tikai noteiktā apjomā un noteiktam mērķim. Atšķirībā no publiski pieejamiem datiem vai autortiesību izņēmumiem, komerccnoslēpumu gadījumā galvenais princips ir šāds: **datus drīkst izmantot pētījuma veikšanai, bet nedrīkst tos izpaust vai atklāt trešajām personām.**

Kā šādus datus drīkst izmantot praksē? 2/2

- Izmantojot komercnoslēpumu saturošus datus pētniecībā, pētniekam jāievēro šādi pamatprincipi:
  - ✓ dati tiek izmantoti tikai konkrētā pētījuma vajadzībām;
  - ✓ dati netiek izmantoti citiem mērķiem (piemēram, citos pētījumos, mācību materiālos vai konsultāciju darbā);
  - ✓ dati netiek publicēti vai citādi izpausti tādā formā, kas ļauj identificēt komercnoslēpumu;
  - ✓ pētniekam jānodrošina, ka piekļuve datiem ir ierobežota tikai personām, kas ir iesaistītas pētījumā;
  - ✓ pētījuma rezultāti tiek formulēti tā, lai tie **neatklātu pašu komercnoslēpumu**, bet tikai pētījuma secinājumus.

Q&A

Kontaktinformācija

Augstākās izglītības un zinātnes informācijas tehnoloģijas
koplietošanas pakalpojumu centrs (VPC)

info@vpc.lv

+371 23 888 893